

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Sharqshunoslik. Востоковедение. Oriental Studies

SHARQSHUNOSLIK
ВОСТОКОВЕДЕНИЕ
ORIENTAL STUDIES

Jurnal websayti:

<https://orientalstudies.uz/index.php/os>

HOZIRGI ADABIY HINDIY TILIDAGI SOMATIK OTLARGA XOS LEKSEMALARDA OMONIMIYA HODISASI

Zubayda Nurmatova

O'qituvchi-stajor,

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Toshkent, O'zbekiston

Email: zubaydanurmatova43@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: hind-yevropa tillari oilasi, somatik otlar, tadbhava, tatsama, videshiy so'zlar, omonim so'zlar, tabiiy somatizmlar, an'anaviy somatizmlar.

Annotatsiya: Maqola kirish, maqsad va vazifalar, usul, natija va xulosadan iborat. Kirish qismida omonimiya hodisasiga to'xtalib o'tilgan hamda somatik otlarga keng ta'rif berilgan. Mazkur maqolada somatik otlar haqida turli xil olimlarning qarashlari o'rganildi va somatik lug'atlar olimlar tomonidan qachon tuzila boshlangani haqida ma'lumotlar keltirildi. Olimlarning nazariy qarashlari asosida hindiy tilida bir necha somatik otlar misol qilib olindi. Somatik otlar haqida bir necha xorijlik olimlar fikri bir-biri bilan solishtirildi. Ba'zi olimlar somatik otlarni turlarga bo'lib, misollar bilan asoslab berganlar. Yuqoridagi olimlarning fikri keltirilgandan so'ng, hindiy tilida somatik otlar o'ziga xos ifodalanish shakliga ta'rif berildi. Hindiy tilidagi somatik otlarga xos leksemalar o'z ma'nosidan tashqari boshqa ma'no xususiyatlariga ega ekanligi, ya'ni ularda ham omonimiya hodisasi mavjud ekanligi tadqiq etilgan. Tahlilga tortilgan barcha misollar semantik jihatdan turli xil guruhlariga bo'lib o'rganilgan va ularning o'ziga xos xususiyatlari ko'rsatib berilgan. Shu bilan bir qatorda somatik otlarga xos omonim so'zlar etimologik jihatdan: tadbhava, tatsama va videshiy guruhlariga bo'lib o'rganildi. Somatik otlarga xos omonim so'zlarni etimologik tahlil qilinib, ular orasidagi eng mahsuldor guruh tadbhava guruhi deb topildi va statistik tahlil amalga oshirildi.

Maqolani yozish jarayonida tashqi tana a'zolari tahlil uchun tanlab olindi va shu sababli ularning soni ko'pchilikni tashkil etmadi. Sababi somatik otlarning barchasi ham omonimlik xususiyatiga ega emas. Omonimlik xususiyatiga ega somatik otlarning boshqa semantik ma'nolari ham keltirib o'tildi. Somatik otlarning o'z ma'nosidan tashqari boshqa ma'nolari ham nutq jarayonida va badiiy adabiyotlarda ko'p qo'llanilishi aniqlandi va somatizmlarning boshqa ma'nolarida ba'zan metafora hodisasi kuzatildi. Somatik otlarning boshqa ma'nolaridan foydalanish uchun tadqiqotchidan chuqur bilim talab etiladi. Ushbu maqolani yozishda bir necha tilshunoslik lug'atlaridan foydalanildi.

THE PHENOMENON OF HOMONYMY IN SOMATIC NOUN LEXEMAS IN MODERN LITERARY INDIAN LANGUAGE

Zubayda Nurmatova

Trainee teacher,

Tashkent State University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Indo-European language family, somatic nouns, tadbhava, tatsama, videshi words, homonyms, natural somatisms, traditional somatisms

Abstract: The article consists of introduction, aims and objectives, method, result and conclusion. In the introduction, the phenomenon of homonymy is touched upon and a broad definition of somatic nouns is given. In this article, the opinions of different scientists about somatic nouns were studied and information was given about when somatic dictionaries were created by scientists. Based on the theoretical views of scientists, some somatic nouns in Hindi have been taken as examples. The opinions of several foreign scientists about somatic nouns were compared with each other. Some scientists divided somatic nouns into types and justified them with examples. After presenting the opinion of the above scientists, a specific form of expression of somatic nouns in Hindi was defined. It has been studied that lexemes typical of somatic nouns in the Hindi language have other semantic features besides their own meaning, that is, they also have the phenomenon of homonymy. All analyzed examples are semantically divided into different groups and their specific features are shown. In addition, homonyms of somatic nouns were studied etymologically divided into tadbhava, tatsama and videshi groups. Etymological analysis of homonyms of somatic nouns was carried out, the most productive group among them was

found to be tadbhava group, and statistical analysis was carried out. In the process of writing the article, external body parts were selected for analysis, and therefore their number was not many.

The reason is that not all somatic nouns have homonymy. Other semantic meanings of homonymous somatic nouns were also mentioned. It was found that other meanings of somatic nouns besides their own meaning are also often used in the speech process and in fiction, and the phenomenon of metaphor was sometimes observed in other meanings of somatisms. To use other meanings of somatic nouns, deep knowledge is required from the researcher. Several linguistic dictionaries were used in writing this article.

ФЕНОМЕН ОМОНИМИИ В СОМАТИЧЕСКИХ ИМЕННЫХ ЛЕКСЕМАХ В СОВРЕМЕННОМ ЛИТЕРАТУРНОМ ИНДИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Зубайда Нурматова

Преподаватель-стажер,

Ташкентский государственный университет востоковедения

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова:
Индоевропейская языковая семья, соматические существительные, тадбхава, слова видеша, омонимы, естественные соматизмы, традиционные соматизмы.

Аннотация: Статья состоит из введения, целей и задач, метода, результата и заключения. Во введении затрагивается явление омонимии и дается широкое определение соматических существительных. В данной статье изучены мнения разных учёных о соматических существительных и дана информация о том, когда учёными были созданы соматические словари. На основании теоретических воззрений ученых в качестве примеров взяты некоторые соматические существительные на хинди. Сравнивались мнения ряда зарубежных ученых о соматических лошадях. Некоторые учёные делили соматические существительные на типы и обосновывали их примерами. После изложения мнения вышеуказанных ученых была определена конкретная форма выражения соматических существительных в хинди. Изучено, что лексемы, типичные для соматических существительных в языке хинди, помимо собственного значения имеют и другие семантические особенности, то есть обладают еще явлением омонимии. Все проанализированные

примеры семантически разделены на различные группы и показаны их специфические особенности. Кроме того, были изучены омонимы соматических существительных, этимологически разделенные на группы тадбхава, татсама и видеши. Проведен этимологический анализ омонимов соматических существительных, среди них выявлена наиболее продуктивная группа тадбхава, проведен статистический анализ. В процессе написания статьи для анализа были выбраны внешние части кузова, поэтому их количество было невелико. Причина в том, что не все соматические существительные обладают омонимией. Были упомянуты и другие семантические значения омонимичных соматических существительных. Установлено, что в речевом процессе и в художественной литературе часто используются и другие значения соматических существительных помимо собственного значения, а явление метафоры иногда наблюдалось и в других значениях соматизмов. Для использования других значений соматических существительных от исследователя требуются глубокие знания. При написании статьи использовалось несколько лингвистических словарей.

KIRISH

Mazkur maqola hind tilshunosligi an'alariga ko'ra hozirgi adabiy hindiy tilidagi somatik otlarga xos leksemalarda omonimiya hodisasini ilmiy tadqiq etish masalasiga bag'ishlanadi. Maqolada somatik otlardan yasalgan omonim leksik birliklarning struktur va semantik tahlili amalga oshiriladi. Omonimlarni o'ziga xos lingvistik jihatlarini tadqiq etish tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Omonimlarga oid tadqiqot ishlari kamligi sababli ular hali to'liq o'rganilmagan. Tilshunoslik fanining hozirgi davrida tillarni struktural-tipologik jihatdan qiyoslashga katta e'tibor berilishi bilan bir qatorda turli sistemaga mansub bo'lgan tillardagi omonimlarga xos leksik birliklarning o'ziga xos ifodalanish jihatlari ham keng o'rganilmoqda. Omonimiya masalasi nafaqat tilning asosiy birligi bo'lmish so'zning chegaralarini belgilash bilan bog'liq muhim nazariy masala, balki amaliy leksikografiyaning eng murakkab masalalaridan biridir.

Omonimiya hodisasining tildagi ahamiyati, o'rni va roli haqida turli nuqtai nazarlar mavjud. Ayrim tilshunoslar omonimlarning hosil bo'lishi – bu tilning lug'aviy tarkibini boyitish, boshqalari esa – omonimiyani tilning “halokatli yarasi” deb hisoblaydi. A.A. Reformatskiy, A.N. Gvozdev va boshqa qator tilshunoslar omonimiyani salbiy hodisa, “tushunishga to'siq”, “tilning nuqsoni” sifatida ko'rishadi. Boshqa olimlar, masalan, L.A. Bulaxovskiy, O.S. Axmanova, R.A. Budagovlar ayrim holatlarda omonimiyani nutq va matnni tushunishda qiyinchilik tug'dirishini e'tiborga olishsa ham, bu hodisani “g'ayritabiiy” deb hisoblamaydilar. Omonimiya masalasini o'rganishda tadqiqotchilar ham ona tili materiallariga, ham xorijiy tillarga murojaat qiladi.

Omonimiya hodisasi deyarli barcha dunyo tillarida tarqalgani bois, u yoki bu tilda ushbu hodisani tavsifidan tortib tahliliga ko'pgina adabiyotlar mavjud. Ayniqsa, Sankt-Peterburgda mazkur masala bo'yicha bo'lib o'tgan mashhur bahs-munozaralardan keyin omonimiyaga oid adabiyotlar soni keskin oshdi.

Omonimiyaning muhim jihatlariga bag'ishlangan ko'pgina ishlarning bo'lishiga qaramay, ushbu hodisa bo'yicha yagona nuqtai nazar hanuzgacha mavjud emas. Bundan tashqari, mazkur masala bo'yicha terminlarning qo'llanilishida ham bir to'xtamga kelingani yo'q.

Mazkur maqolada hind-oriy tillari guruhiga oid hindiy tilidagi somatik otlarga oid leksik birliklarning shakllanishida yuz bergan omonimiya hodisasi atroflicha tahlil qilinadi.

Tahlil jarayonini boshlashdan avval somatizmlarga ta'rif berib o'tsak.

Tilshunoslar somatik lug'atga 20-asr oxiri 21-asr boshlarida katta e'tibor berishadi.

Somatik lug'at universal leksik guruhlardan biridir har qanday til va eng keng tarqalgan tadqiqot obyektlaridan biri qiyosiy-tarixiy, tarkibiy-qiyosiy va lingvokulturologik asarlar mahalliy va xorijiy lingvistlar, odatda bu lug'atni har qanday tilning leksiko-tematik tizimida birinchi bo'lib ajratib ko'rsatishadi.

"Somatik" atamasi biologiya va tibbiyotda "inson tanasi, badan bilan bog'langan" ma'nosida qo'llaniladi va "ruhiy" tushunchasiga qarama-qarshidir. Tilshunoslikda bu atama birinchi marta fin-ugor tilida F.O. Vakk eston tilining frazeologik birliklarini inson tanasining qismlari nomlari bilan ko'rib chiqqan va ularni somatik deb atagan. U somatizmlar frazeologiyani eng qadimgi qatlamlaridan biriga mansub va eston tilidagi frazeologik birliklarning eng ko'p qo'llaniladigan qismini tashkil qiladi degan xulosaga keldi.

20-asrning ikkinchi yarmidan boshlab "somatik" atamasi ularning semantikasida korporativlik sohasiga tegishli bo'lgan barcha narsalarni aks ettiruvchi so'zlarni o'rganishda faol foydalanilmoqda. Tadqiqotchilarning ushbu lug'at guruhiga bo'lgan qiziqishi, inson o'zini shaxs sifatida anglash jarayonini bevosita sezgi a'zolari va o'z tanasining qismlari orqali paydo bo'ladigan hislar bilan boshlaganligi bilan belgilanadi. V.G. Gak o'zining so'nggi asarlaridan birida "inson egosentrikdir va o'zida koinotning markazini ko'radi va dunyoni o'z qiyofasida namoyon qiladi" deb yozadi.

Olimlarning e'tirof etishicha, real dunyo o'rtasida parallellik o'rnatish va uni somatizmlar orqali lingvistik vositalar bilan aks ettirish tasodifiy emas, chunki o'rganilayotgan so'zlar orqali uzatiladigan semantik ma'lumotlar atrofimizdagi real dunyodan ma'lum obyektlarning ko'rsatkichidir.

TADQIQOTNING USULLARI

V.A. Plungyaning ta'kidlashicha, inson sezgilarining uning tanasining turli organlari bilan majburiy o'zaro bog'liqligi barcha tillarning universal xususiyatidir, "aniq tillar o'rtasidagi farq hissiyotlar insonning sodda "anatomik xaritasi" da qanday taqsimlanishidadir".

Ilmiy adabiyotlarda somatizmlarning bir qancha tasniflari mavjud. R.M. Weintraub ikkita asosiy guruhni belgilaydi.

- 1) tabiiy somatizmlar;
- 2) an'anaviy somatizmlar.

"Bosh", "oyoq", "qo'l" kabi tabiiylari inson tafakkurining qonuniyatlari tufayli paydo bo'lgan va shuning uchun ular barcha tillar uchun umumiydir. "Ruh" kabi an'anaviy somatizmlar har bir xalqning moddiy va ma'naviy madaniyati rivojlanishining o'ziga xos sharoitlarida alohida tushunish bilan bog'liq.

A.O. Karmishkov somatizmlarni funksional majburiyat va yoritgichlar asosida farqlaydi.

1) leksik somatizmlar ("bosh", "qo'l") - bildiruvchi so'zlar yurak-qon tomir va boshqa tizimlar elementlari ("suyak", "teri", "qon")

2) somatika korpusiga kiritib bo'lmaydigan birliklar, chunki bu yerda funksional majburiyat yo'q ("ko'z yosh", "ter").

U somatizmlarning funksional xususiyatlariga, shuningdek, "tashqi/ichki" qarama-qarshilikka asoslanadi.

Tananing qismlari va sohalarining nomlari somonimik lug'atdir. Somonimik lug'at tarkibiga odam tanasini bildiruvchi so'zlar, bosh va uning qismlarining 13 nomi, odamning bo'yin va boshqa tana a'zolari nomlari kiradi.

Somatizm grekcha so'zdan olingan bo'lib, "soma" - "tana" ma'nosini anglatadi.

Somatizmlar bu- odam yoki hayvon tanasi qismlarining asl ma'nosiga ega bo'lgan otlar.

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab "somatik" atamasi odam yoki hayvon tanasiga tegishli bo'lgan hamma narsani anglatuvchi so'zlarni o'rganishda faol qo'llanila boshlandi. Somatizmlar har qanday insoniy jamiyatda zarur bo'lgan tushunchalar va munosabatlarni ifodalaydi, ularsiz odamlarning nutqini tasavvur qilish qiyin va somatik lug'at ishlatilish tezligi va rivojlangan polisemiya bilan ajralib turishini ta'kidlaydi.

NATIJARLAR

Hozirgi adabiy hindiy tili leksikasida ko'plab somatik otlarga oid so'zlar mavjud bo'lib, ularning o'ziga xos ifodalanish jihatlari mavjud. Quyida omonimik xususiyatiga ega bo'lgan somatik otlarning semantikasi atroflicha o'rganildi va ular bir nechta guruhlarga taqsimlandi.

I guruh. Ushbu guruhdagi somatik otlarga oid omonimlar tadbhava guruhiga oid deb topildi. Masalan:

बाल baal- ushbu so'zning "soch"ga xos bo'lgan somatik birlik ma'nosi mavjud. "yosh bola, chaqaloq" degan ma'noni anglatadi. Shuningdek, बाल bal leksemasi "qiz bola, yosh bola, chaqaloq" ma'nosida ham keladi.

सिर sir- ushbu so'z "bosh" degan ma'noni anglatadi. Shuningdek, सिर sir leksemasi "boshlanish" degan ma'noga ham ega. Shu bilan bir qatorda "toj, taxt" ma'nosida ham keng qo'llaniladi.

मन man – ushbu so'z hindiy tilida "qalb" ma'nosida ham keng qo'llaniladi. Shuningdek, मन man leksemasi "og'irlik o'lchov birligiga xos bo'lgan numerativ so'z" ma'nosini anglatadi.

माथा maatha- bu so'z "peshona" degan ma'noni bildiradi, shu bilan birga "yuqori darajadagi uchrashuv" kabi ma'nolari ham bor.

पालक palak- ushbu so'z "ko'z qovog'i" degan ma'noni bildirib, bundan tashqari "kiprik" kabi ma'nolari ham bor. Shuningdek, ushbu leksemaning "ko'zning miltillashi" kabi ma'nolari ham mavjud.

आंख aankh- ushbu so'zning "ko'z" ma'nosi bilan bir qatorda "nuqtai nazar" ma'nosini anglatadi va shu bilan birgalikda "tanish, tanib olish" kabi ma'nolarga ham ega.

मुँह munh- somatik otlarga xos ushbu so'z "og'iz" kabi ma'no xususiyatiga ega. Shuningdek, bu leksemaning "fikr yuritish, mulohaza" kabi ma'nolari mavjud.

नाक naak- somatik otlardan biri bo'lgan ushbu leksema "burun" degan ma'noni bildiradi va bundan tashqari "jannat" kabi ma'noga ham ega.

जीभ jibh- ushbu soʻz somatik otga xos boʻlgan “til” maʼnosini anglatuvchi leksema hisoblanadi. . Shuningdek, ushbu leksema “kvartira” kabi maʼno qirralariga ham ega.

तालू taaluu- ushbu leksemaning “tanglay” kabi maʼnoga ega va shu bilan bir qatorda “yangi tugʻilgan chaqaloqning kichik tilchasi” maʼnosi ham mavjud.

हाथ haath – ushbu soʻz somatik ot “qoʻl” soʻzi maʼnosida ham qoʻllaniladi. Bu leksema “kuch, qudrat” kabi maʼnolariga ega.

छाती chhaatii- ushbe leksema “koʻks, koʻkrak” kabi maʼnolariga ham ega. bundan tashqari bu soʻzning “qalb, ruh, jasurlik” kabi maʼno qirralari ham uchraydi.

MUHOKAMA

Tadbhava tipiga oid somatik otlarning omonimik xususiyatlari koʻrsatib berildi. Demak, ushbu leksemalar qadimgi hind-oriy tillari boʻlmish sanskrit tilidan to yangi-hind-oriy tillariga xos boʻlgan hindiy tilining leksikasiga oʻtishi jarayonida ularda turli xil fonetik jarayonlarga uchragani aniqlandi.

Tatsama tipiga oid, yaʼni sanskrit soʻzlaridan kelib chiqib shaklan va maʼno jihatidan oʻzgarmagan soʻzlar ham tahlil qilindi. Tahlil natijalariga koʻra somatik otlarga oid quyidagi leksemalar omonimik xususiyatiga xos deb topildi. Masalan:

दाँत daant- mazkur somatik ot “tish” maʼnosini anglatadi. Bundan tashqari ushbu leksema “soʻyloqtish” kabi maʼnolarida ham qoʻllanilish xususiyatiga ega.

कान kaan- bu soʻz “quloq” maʼnosini anglatadi, shuningdek, “tutqich, rul” degan maʼnolarini ham anglatadi.

गाल gaal- bu soʻz “yonoq, yuz” maʼnolariga ega. Bundan tashqari “taxmin, faraz” kabi maʼnolarda ham qoʻllaniladi.

घुटना ghutna- mazkur somatik ot “tizzat” maʼnosini anglatadi. Shuningdek, bu leksema “ishqalanmoq, sayqallanmoq” kabi maʼno qirralariga ham ega.

नाभि naabhi- ushbu somatik ot “kindik” degan maʼnoga ega. Bundan tashqari bu leksemaning “diqqat markazi” kabi maʼnosi ham mavjud.

बाजू baajuu- mazkur somatik ot “qoʻl, yuqori qoʻl” kabi maʼnoga ega. Shuningdek, bu leksikaning “qanot va yon tomon” degan maʼnolari ham mavjud.

अंगुष्ठ angushth – bu soʻz somatik otga xos boʻlgan “ bosh barmoq” maʼnosida qoʻllaniladi. Ushbu leksema “bosh barmoqning uzunligi” kabi uzunlik oʻlchov birligini anglatadi.

Tatsama tipiga oid somatik otlarga bir nechta omonimlar aniqlandi. Bular aynan qadimgi hind-oriy tillariga xos boʻlgan sanskrit tilidagi leksemalar boʻlib, ular hech qanday fonetik oʻzgarishsiz hozirgi adabiy hindiy tiliga oʻtgan va ularda omonimiya hodisasi yuz bergan.

Videshi tipiga oid soʻzlar – bular, arab, fors va .gʻarb tillaridan oʻzlashgan somatik otlarga xos omonim soʻzlar boʻlib, ular tarkibida nisbatan kam omonimiya hodisasi yuz bergan. Masalan:

गरदन gardan- bu somatik ot “yelka” kabi maʼnoga ega va bundan tashqari bu leksemaning “qarshilik koʻrsatmoq” kabi maʼnosi ham bor .

पंजा panjaa- ushbu leksema “panja, barmoq” maʼnosini anglatadi. Shu bilan birga “ushlash, changallash” kabi maʼnolarga ham ega.

XULOSA

Yuqorida olib borilgan tahlil natijalarga ko'ra quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Janubiy Osiyo mintaqasida keng tarqalgan Hind-Ovro'pa tillari oilasining hind-oriy tillariga guruhiga xos bo'lgan hozirgi adabiy hindiy tili yarim asrdan ortiq vaqtdan beri yurtimizda o'rganilib kelinayotgan bo'lsada, undagi omonim so'zlar tadqiqot obyekti sifatida o'zbek hindshunosligida hali maxsus o'rganilmagan. Hindiy tilidagi somatik otlarga oid leksemalardagi omonimiya hodisasi o'rganilishi natijasida, ular tadbhava, tatsama hamda videshi tipiga oid so'zlarga oid deb topildi.

2. Somatik so'zlar tahlil qilinishi natijasida, ularda omonimlik xususiyatlari ham borligi aniqlandi. Omonimiya hodisasi asosan tadbhava tipiga oid misollar tarkibida nisbatan ko'proq sodir bo'lganligi kuzatildi. Tatsama va videshi tipiga oid misollar tarkibida omonimiya hodisasi nisbatan kam sodir bo'lgan. Somatik otlarning omonimik xususiyatlarini o'rganish davomida biz 30 dan ortiq somatik otlarni tahlil qildik. Statistik metodga asoslangan holda aniqlangan misollarning 6% i tadbhava guruhiga, 0.9%i videshiy guruhiga va 0.6%i esa tatsama guruhiga tegishli deb topildi. Tadbhava guruhiga kiruvchi somatik otlarga tegishli omonimlar eng samarador guruh deb topildi.

3. Tahlil natijalariga ko'ra omonimiya hodisasi yuz berganida, ko'pgina somatik otlarga xos bo'lgan leksemalarning ikkinchi ma'nosi turli xil so'z turkumlariga oid so'zlardan iboratligi aniqlandi.

4. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, tahlilga tortilgan barcha somatik otlar ham hanuzgacha Hindistonda keng qo'llanilib kelinadi va ularning ko'pchiligida omonimik xususiyatlar mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mavlyanova U. (2020) O'quv qo'llanma: Hozirgi zamon xitoy tilida omonimiya. S. 6.
1. Дискуссии по вопросам омонимии: Лексикографический сборник. (1960) 4. – S. 35-92.
2. McGregor. R.S. (1993.) Oxford Hindi-English dictionary. India. P.726.
3. Shomatov O.N. (2003) Janubiy Osiyo tillariga kirish. I qism. B.120.
4. Бархударов А.С., Бескровный В.М., Зограф Г.А., Липеровский В.П. (1972) Хинди-русский словарь. М.: Издательство «Советская Энциклопедия».
5. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. (2002) "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.
6. Вайнтрауб Р.М. (1998) Опыт сопоставления соматической фразеологии в славянских языках // Вопросы фразеологии. . № 3. S. 157-162.
7. भोलानाथ तिवारी.(1972) हिन्दी भाषा। -इलाहाबाद.
8. बृहत हिन्दी कोश।(2009) - वाराणसी, ज्ञानमण्डल लिमिटेड.
9. Гак В.Г. (1998) Языковые преобразования. Школа Языки русской культуры. С.768
10. www.kpfu.ru
11. www.cyberleninka.ru
12. www.merriam-webster.com
13. www.wiktionary.org
14. www.definitions.net